

ÚJ ÉLET

A MAGYAR ZSIDÓSÁG LAPJA

I. ÉVPOLYAM. 2. SZÁM.

MEGJELENIK
MINDEN HÉTEN KEDDEN

1945. NOVEMBER 20.

Tildy Zoltánné, Szakasits Árpád és Millok Sándor a deportáltak hazahozataláról

November 18-ára, vasárnap délelőtti 11 órára a Pesti Izr. Hitközség székházában volt kitűzve az az ülés, amelyen **Millok Sándor** államtitkár, a deportált ügyek kormánybiztosa kívánt beszámolni a deportáltak hozzátartozói előtt a deportáltak hazahozatalának ügyéről. A tervezett ülés egyszerű beszámoló helyett országos eseményné alakult azáltal, hogy az ülésen megjelent és felszólalt **Tildy Zoltánné**, a miniszterelnök hitvese, valamint **Szakasits Árpád** államminiszter is. Eredetileg maga a miniszterelnök is meg akart jelenni, de közbejött nagyfontossága a már előzően megállapított programja miatt nem jöhett el.

A deportáltak hozzátartozóinak óriási tömege zsúfolásig megtöltötte a hitközség diszternét. Az elnöki emelvényen a már említették kívül helyet foglalt **Millok Sándor** államtitkár, **Hans Weyermann**, a Nemzetközi Vöröskereszt magyarországi fődelegátusa, dr. **Görög Frigyes**, az Országos Zsidó Segítő Bizottság vezetője, **Várnai Zseni**, a Magyarországi Izraeliták Országos Irodájának és a Pesti Izr. Hitközségnek elnöksége és számos vezetőségi tagja.

Stöckler Lajos, az Országos Izraelita és a Pesti Izr. Hitközség elnöke meleg szavakkal köszöntötte **Tildy Zoltánné**-t, a miniszterelnök hitvesét, aki ferje akadályoztatása miatt a maga személyében jelent meg. **Millok Sándor**, **Hans Weyermann** és a többi megjelentek.

Majd, közölte az ülés egybehívásának okát.

— Azért gyűltünk össze — mondotta. — hogy meghallgassuk a beszámolót, hogy a legutóbbi összefüggésről mit végeztek az illetékes szervek a deportáltak hazahozatala érdekében.

Tildy Zoltánné felszólalása

— Kedves barátaim, kedves szomszédok! — kezdte. — Azért gyűltünk össze — mondotta. — hogy meghallgassuk a beszámolót, hogy a legutóbbi összefüggésről mit végeztek az illetékes szervek a deportáltak hazahozatala érdekében. — Azért gyűltünk össze — mondotta. — hogy meghallgassuk a beszámolót, hogy a legutóbbi összefüggésről mit végeztek az illetékes szervek a deportáltak hazahozatala érdekében.

A továbbiakban **Tildy Zoltánné** lélekenre szólította fel a társulást hozdártazt és hangsúlyozta, hogy a halóság minden támogatást megadnak az elhúzóitak hazahozatalának meggyorsítása érdekében.

A közvetlen hang, meleg,

dekoráció. Közölte, hogy a miniszterelnök személyesen is meg akart jelenni, de más — előre nem látott okból ezt ezúttal nem tehetette meg.

Tildy Zoltánné nemzetgyűlési képviselő szólt fel elsőnek.

emberi szeretettel és őszinte együttérzéssel áthatott szavak rendkívül mély hatást tettek a jelenlévőkre. A beszéd közben sűrűn hangzott fel az elismerés, a hála és a köszönet tapsa, a szemekből pedig könnyeket váltottak ki az igaz együttérzés őszinte szavai.

Várnai Zseni, a kiváló költő-asszony egyik legszebb alkotását, „A fiad visszatér”

Szakasits Árpád beszéde

Szakasits Árpád államminiszter, aki mint **Tildy Zoltán** miniszterelnök helyettese is jelent meg, tartott beszédet.

— Hálásan köszönöm az üdvözlést — mondotta — Igenis eljöttem ide, mert a múlt esztendő őszétől kezdve vérző szívvel kísérttem azokat az utjait, akiket egy becsületlen terrorizmus hazájuk földjéről elkergetett. Bajdásomnak ez volt a legkeserűbb élménye. Én soha nem kérdeztem, soha nem tudakoltam senki vallását. Barátain szavai között sok volt a zsidó, de sohasem tudtam,

című versét olvasta fel. Közben-közben hangos zokogás töltötte be a termet, hiszen a vers a reménység éltető és vigasztaló érzését plántálta bele a csüggedt és reményüket veszített lelkekbe. Felharsanó taps köszöntötte meg igyekezetét.

Stöckler Lajos elnök a közben érkezett és ünnepléssel fogadott **Szakasits Árpád** államminisztert üdvözölte. Megjelentéséről biztosítást nyertünk — mondotta. — hogy most fog történni valami ami erőt ad a várakozásra s ha ő azt mondja, hogy várjunk, várni fogunk türelimmal. A hitközség és az egész zsidóság részéről melegen üdvözlésként, hogy mint miniszter első teendői között időt szakított magának, hogy körünkben megjelenjen.

hogy zsidók, csak embert látam bennük. És az emberi méltóság meggyalázását, megtiprását kellett végigszenvedni mindazoknak, akik nem keresték azt, hogy milyen bűlcsőben született valaki, csak azokat az értékeket kerestük, amelyek az embert az ember névre méltóvá teszik.

— Én, amikor a zsidótörvények felmerültek, azonnal a fegyverrel harcoltam, amelyet kezembe adott a sorsom, tollammal. Harcoltam valamenynyen a Népszava bástyáinál **Millok Sándorral**, aki leghibb sáfára volt az emberi értékeknek.

Beszéde további során Szakasits

ÁRÁ 100 PENGÓ

hasits államminiszter a kormány részéről a legmesszebbmenő támogatást helyezte klátásba a hadifoglyok és deportáltak hazahozatalának érdekében. Mint mondotta, nincs különbség hadifogoly és

deportált között, mind a kettő ember.

Sűrűn hangzott fel beszéde közben a taps s elhangzása után az egész közönség lelkesen ünnepelte Szakasits Árpádot.

Millok Sándor beszámolója

Millok Sándor államtitkár emelkedett ezután szólásra. Elsősorban polemizált olyan értelmű hírlapi megállapításokkal, mintha nem történt volna eddig is minden lehető a deportáltak hazahozatala érdekében. Kijelenti, hogy ebbe az ügybe több lelkese-
dest és energiát vitt bele, mint bármely más eddigi munkájába. Hiszen ő maga is deportált volt s amit Mauthausenben maga is átélt, oly mély nyomokat hagyott az ő lelkében, hogy megfogadta: életét szenteli a deportáltak és hadifoglyok hazahozatala ügyének. Mert haza kell hozni minden magyar embert, aki életben van és haza akar jönni, akár deportált, akár hadifogoly, hiszen mindakettő ember.

Felolvasta egy kisfiúcska versét, aki a békét akarja: egy apa levelét, aki a kisgyermekét szeretné látni s mély emberi érzéstől áthatott szavakkal mutatott rá arra, hogy az apai és a gyermeki érzések mily termékeny talajra találtak az ő lelkében is.

— Nem kell őt sürgetni — mondotta, — mindent megtett eddig is és meg fog tenni ezután is. Amikor az új miniszterelnök először lépett be új hivatali szobájába, már ott találta az íróasztalán az ő előterjesztéseit arról, hogy mik a legsürgősebb teendők ebben a kérdésben és máris bírja a miniszterelnök ígéretét, hogy mindent megtesz és meg kell tenni, ami emberileg lehetséges.

Közlí, hogy akik életben maradtak, most már kedvező helyzetben vannak, elhelyezés és ellátás tekintetében. A szövetségeseik — ugyanígy — a deportáltakat szövetségeseiknek tekintik és akként kezelik. Igyekezni fog a kintlevőkről pontos és megbízható, teljes névsort összeállítani.

Szűgyenletesnek tartja, hogy míg az első világháború alatt a hadifoglyok még Szibériából is irhattak aza, addig most a közvetlen szomszédságból sem lehetik meg-
s nem tudják ilyenképpen megnyugtatói hozzátartozóikat, hogy megvanak, s hogy élnek. Ezért meggyeríték Hans We-
germann, a Nemzetközi Vö-

röskereszt jódelegátusával, hogy a Vöröskereszt vállalja, hogy az ismert táborokból jegyzékeket készít, ott levél-
lapokat oszt szét, kirendeltségeket állít fel, amelyek a leveleket összegyűjtik s haza továbbítják. Ezeknek a kirendeltségeknek a helyét rádió útján közlik azokkal is, akik már nincsenek táborokban, hanem szétszórótan, kisebb helyeken élnek. Reméli, hogy november 30-ig a Vöröskeresztnek sikerül az összes jegyzékeket elkészíteniük. Közölte, hogy a hitközséggel karöltve megkísérelték egy különbizottság kiküldetését is, de technikai okokból ez a bizottság még nem utazhatott el. Reméli, hogy Tildy miniszterelnöknek sikerül elhárítania ezeket az akadályokat is. Beszéde végén — amelyet különösen a Vöröskeresztrel való együttes akció bejelentésénél szakított meg ismételt taps — Millok államtitkár a Szentírás egy textusát olvasta fel, kérvén, hogy a hallgatóság szíveleje meg annak Izráélhoz intézett, biztató és reménykeltő szavait.

Több közbekijárlásra válaszul, Szakasits Árpád megnyugtatta a hallgatóságot, hogy a Svédországban levők ügyében is megtörténnek a szükséges lépések.

Befejezésül Stöckler Lajos megköszönte az elhangzott felszólalásokat, külön-külön méltatva az egyes felszólalásokból kihangzó biztatást és reménységet. Tudja, hogy az emberek árcélmentelenek, hiszen a sebek válik ki belőlük, s a vágyakozás szereteteik után, de kell, hogy mindenkinek jól essék a tudat, hogy a kormány részéről komoly ígéret hangzott el. Tudjuk, hogy az új miniszterelnök minden tekintélyét latba fogja vetni, hogy eredményt érjessünk el. Ezért nyugodt bizakodással tekintünk az elkövetkezendő hetek elé, amelyeknek elmúltával ismét összeülünk, hogy akkor már az eredményekről számolhassunk be.

VILÁMOSSÁGI

hírtársai cikkek, szerkesztő any-
gok Vétel: Eladás, Előfizetés,
GERŐ SANDOR, Bp., VI., 6-u. 21.

TAVALY ILYENKOR...

Bizony-bizony egy esztendeje... Kik is voltak még „ittthon”? Öregek, betegek, gyermekek. Csillagos házak nyomorúságából vánszorogtak november 27-én a „megnyitott” gettó felé, amelyet siralomháznak szántak a számukra. Beledöbbsent mindenkibe: a pesti zsidóság maradéka felett is felsötétült a gyötrelmes halál előrevetett árnyéka, vidéki testvérek, elborcított százazrek szörnyűsége sorsa.

E szomorú dátum mellett — úgy érezzük — nem mehetünk el szó nélkül. Elsősorban azért, mert a mostanában kinyomozott adatok szerint nyilvánvalóvá lett, hogy a pesti gettót is halálra ítélték és csak a Vörös Hadsereg gyors és győzedelmes előrehaladása mentette meg a pesti gettóban életbenmaradtakat. Azok a vallo-
mások, amelyek a néphírségi tárgyalásokon elhangzottak s a vadállati kegyetlenkedések, amelyekről exhumált drága hitestvéreink megkínzott teste is mindent elmond, mutatják a sorsot, ami a pesti gettó lakóinak is szántak. A megmenekülésért minden életbenmaradt zsidó, de talán a földnek minden érzőlékű embere is hálát ad az Istennek.

De ez — legalább is a mi részünkről — kevés, az évforduló kötelességeinkre tanít bennünket, népünk megmaradottjait. Hogy miért mi és a többiek miért nem: nem tudhatjuk. Az okok keresése túlmege a mi értelmünk képességének határán, de érezzük, értjük és vállaljuk a célt, amelyért életbenmaradásunk történt. Talán azért, hogy mi legyünk a próféta által megjövendölt tizedrész, a szent törzs, amelyből új bajtársai sarjadnak meggyőzt zsidóságunknak. Mi leszünk, mert lennünk kell, minden zsidó sóhajts megérzője, közös szenvedéseink orvoslója. Mi leszünk — és ez az emlékezés, amely a biztosnak érzett halál és a csodálatos megmaradás együttes napja, kényszerít bennünket, hogy azok legyünk — mi leszünk azok, kik vállaljuk a szent szolgálatot a Tóráért, a Népet és az Országért.

Mert jó azt tudomásulvenni, hogy mindenkinek szolgálnia kell és vannak szolgálatok, amelyeket nem mi választottunk és nem is dobhatjuk le magunkról büntetlenül, mert benne vannak a vérünkben, mert nemzedékek, apáink szent eszméi, tudatalatti ösztö-
nökké váltak akarnak és hatnak bennünk.

Es meg kell állni e nap emlékének más okból is. A mi testvéreink Budapestén az utolsó percre, talán éppen november 27-ig biztosra vették, vagy legalább titkon remélték, hogy a gettóbatómörítés, mely mindennütt a deportálás bevezetője volt, itt nem történik meg. Mindenütt igen: itt nem. Egész Európában igen — itt képtelenség. Vidéken is lehetett, sőt még Pest környék is érthető, de itt még akkor is van remény. És mindezt meg is magyaráztuk, logikusan indokoltuk, hogy ahol „igen”, ott miért igen és hogy nálunk miért nem.

Es ha ebben a hitben nagy szerepe volt az egészséges optimizmusnak, az élni akarás ösztönének is, amely az utolsó percre biztatja önmagát, mégis e napokban kellene tanulnunk, mert nagyon jó mindig tudni és tudatában lenni annak, hogy ami egyszer bárhol, bármikor, bármelyik zsidóval megtörtént, drága áron szerzett tapasztalatok tanulsága szerint, akárhol, akármikor, akármelyikünkkel megtörténhetik. Patai József írja — a „Zsidó írásk” című kötetében, amely 1919-ben jelent meg — „Jegnap Lembergben, tegnapelőtt Kivencben, ma Prágában, holnap talán Budapestén, vagy a magyar Alföldön dühöng a pogrom. Ki tudja miért? Igazi okok sehol sincsenek. Híez egyszer csak felesap, mint a föld alól a tűz és pusztít és gyilkol és védtelenek és hontalanok ezreit kergetik ki otthonukból.”

Patai — hangsúlyozzuk — ezt 1919-ben írta, s akkor Berlin még csak meg sem említtette, Budapestet és az Alföldet is csak „talán”-nal. Tudjuk azonban, hogy mi történt alig egy-két esztendő múlva a Britanniában, Orgoványban, Siófokon s másutt. Sajnos, most már azt is tudjuk, mi történt Berlinből kiindulva szerke az egész európai kontinensen, mi történt egész Magyarországon!

A november 27-iki dátum is emlékeztetője marad a zsidóságnak, a zsidó sorsnak. S amikor emlékezünk, vonjuk le a tanulságokat is mindabból ami történt. Hiszen a történelem a legjobb tanítómester...

Ne csináljon lakás gondot, keresse fel

iff. Nagyt

VIII., Vas-u. 5.

Dr. Joe Schwartz, a Joint európai elnöke Budapesten

Nyilatkozott az UJ ÉLET számára tapasztalatairól és terveiről

Az elmúlt héten váratlanul Budapestre érkezett dr. Joe Schwartz, az American Joint Distribution Committee európai tagozatának elnöke. Európai körútja során látogatott el hozzánk, hogy itt is tájékoztódjék a megmenekült zsidók helyzetéről, a segítő feladatokról és megtekintse a magyarországi zsidó szervezetek szociális munkáját.

Csendes, halk szava és modora után ítélve senki sem hinné, hogy az amerikai hadsereg rangjelzés nélküli uniformisát hordó középkorú férfi a világ egyik legnagyobb segítő szervezete összes európai ügyeinek legfőbb irányítója. Pedig az európai zsidóság megsegítése teljesen Joe Schwartz vállán nyugszik. A háború alatt a semleges Portugáliából, Liszabonból irányította a mentés

munkáját, a háború befejezése óta pedig Párizsban koncentrált a szerteágazó tevékenységet, amelyet az üldözött zsidóság életbenmaradottjainak támogatása az egyes országokban jelent.

Schwartznak jelentős része volt abban a harcban, amelyet a világ zsidósága magyarországi testvéreinek megmentése érdekében a náciarabság idején folytatott.

A Joint a legkülönbözőbb titkos utakon óriási összegeket küldött Magyarországra és nagyrészt ezek az anyagi eszközök tették lehetővé az ellenállás, önvédelem és segítés különböző formáit az illegális időkben. Amikor beszélgetésünk során ebben a témakörben váltak szerepe iránt érdeklődünk, szerényen elhárítja magától az érdemet.

— Amit tettünk és amit most teszünk, zsidó testvéri kötelesség. A kötelesség teljesítése pedig sohasem érdem és értelem jár dícsért. Abban a szerencsés helyzetben voltunk, hogy a Föld szabad részén élhettük át ezt a háborút és így természetes, hogy boldogan osztjuk meg javainkat azokkal, akiket mindenükből kifosztottak. Csak sajnáljuk, hogy nem tudunk sokkal többet nyújtani és főképp, hogy a legkritikusabb időben nem tudtunk több sikert felmutatni.

Magyarországi tapasztalatairól érdeklődünk.

— Csaknem egész Európát beutaztam most és szomorúan kell megállapítanom, hogy sehol sem olyan vigasztalan a zsidók általános anyagi helyzete, sehol sem látni akkora nyomort, mint itt, — de viszont nincs egy ország sem, ahol oly keveset tettek volna a zsidók megsegítése érdekében, mint Magyarországon.

A Joint eddigi segítsége sem mondható kielégítőnek. Igyekezzünk fogunk többet juttatni a magyarországi zsidóságnak, mégpedig nemcsak pénzben, hanem természetben is. A szállítás nehézségei, sajnos, nagyon komolyak, különösen olyan országokba, amelyeknek nincs tengeri kikötőjük.

— Elsősorban a gyermekek helyzetén kell segíteni. Megnéztem gyermekotthonaikat és amit ott láttam, nagy szomorúsággal töltött el. Öröndetes és felemelő az, amit a gyermekeknek pozitív zsidó szellemben való nevelése terén végeznek, de kétségbeesítő a materiális nyomor, amelyben a gyermekek élnek. Mondhatom, hogy a németországi táborokban jobb élelemhez jutnak a zsidó gyermekek, mint a pesti otthonokban. Ezen sürgősen változtatni kell. Első dolgom lesz, hogy ruhát, sziradékat, cukrot és tejkonvizert juttassak gyermekeink részére.

— Tíz évvel ezelőtt az amerikai zsidóság arról beszélt, hogy az európai zsidóság megsegítése nem pusztán karitatív feladat, hogy újabb

talpra kell állítani, egzisztenciához kell juttatni a deportáltakból visszatérőket? — kérdeztem.

Az őszinte felelet megmutatta, milyen élesen látja Joe Schwartz a problémákat:

— Nagyon nehéz produktív, újjáépítő munkához fogunk. Közép- és Kelet-Európa zsidósága még egészen „folyékony” állapotban van. Deportáltak jönnek-mennek, keresik hozzátartozóikat, sehol sem állapodnak meg, mert hiszen sehol sincsen otthonuk. Az egzisztencia teremtéséhez nyugodt, stabilizált állapotra van szükség. Különösen az ifjúság elhelyezkedésére van szükség. A fiatalság nagy része ki akar vándorolni — elsősorban Palesztinába, de más országokba is. Az ideiglenesség állapotában élnek és ilyen körülmények között nem lehet egzisztenciát alapítani. Az idősebbeknek viszont az egzisztencia-teremtés, sajnos, nem jelent produktívizálást, hanem kölcsönnyújtást a régi kereskedelmi tevékenység újjákezdéséhez. A kereskedelem pedig a mai gazdasági káoszban gyakran feketekereskedelmet jelent. Ezt nem támogathatjuk. Sohasem felejtették el, hogy a Joint-pénznek nemcsak segítő, hanem nevelő célzata is van. Arra kell törekednünk, hogy változtassunk a zsidóság régi egészségtelen gazdasági strukturáján, igazi produktív munkát a nyugalmi állapot helyreállítása után kezdhetünk. Az azoiban természetes, hogy a kivándorolni akaró ifjúság átképzése, termelő foglalkozásokra való tanítása addig is elsődleges feladatunk közé tartozik. Ezért vettük fel mindenütt programunkba a „hachsarák” intézménye támogatását.

A kivándorlás kérdéséről esett szó, így tehát annak lehetőségéről is érdeklődünk. Éppen előző nap hangzott el Bevin angol külügyminiszter nyilatkozata a Palesztina-kérdés megvitatására kiküldendő angol-amerikai bizottságról. Megtudjuk Schwartztól, hogy sokat várhatunk az amerikai részvételről: ott igen pozitív a hangulat a cionizmus mellett.

— Az igazi segítés azonban a jóvátétel síkján következik csak be, — zárja le a problémát. — Reméljük, hogy a békeszerződészek igazságot fognak szolgáltatni a zsidóságnak.

Végül a magyarországi Joint-szervezetről kérdezzük véleményét:

— Ugy érzem, hogy itt jó lehetőségek vannak a munkára. A magyar zsidóság tanult a múlt hibáiból. A letűnt korszak szelleme, ha nem is mindenben, sokban már megváltozott. Elsősorban is megteremtették az egységet. Külföldön örömmel látjuk ezt a változást és ezt az összefogást.

— Meg voltam hatva mindattól, amit itt láttam. Meghatott, hogy a súlyos körülmények ellenére fel tudták állítani intézményeiket, de meghatott a szegénység, a nyomor és küszködés, amelyet az intézményekben tapasztaltam. Nem azért jöttem, hogy sokat beszéljek. Körülnézni, figyelni, látni akarok és aztán, — ha visszatértem munkahelyemre — cselekedni akarok — sürgősen és sokat.

Igy fejezi be a sokatigérből beszélgetést és mi azzal az érzéssel távozzunk, hogy ez az ember mellán áll a zsidó névvel reprezentáló szervezet élén.

P. S.

BUNDÁK

nagy választókban olcsón

Szemere szücsnél
ERZSÉBET-KÖRÚT 20
második emeleten

A magyarországi zsidóság tragédiája számokban

(Levél a Szerkesztőhöz.)

Igen tisztelt Szerkesztő Uram,

az *Uj Élet* föltétlenül helyesen cselekedett, midőn mindjárt első számában hozzáfűzte szakember tollából cikket közölt a magyarországi zsidóság számbeli adatairól. Itt az ideje, hogy szembenézzünk a rideg tényekkel és tudomásul vegyük, amit sokáig tagadni amugysem lehet: roppant kevesen vagyunk és sajnos nem is gondolhatunk arra, hogy számunk egyhamar nagyobb mértékben növekedni fog. A cikk tragédiáról beszél és éppen ezért engedtessek meg részemről ez a kis hozzászólás, mely a számok szomorú adatait szeretné kiegészíteni. Állítom ugyanis, hogy ezek a rejtenegetes adatok sem világitanak teljesen a magyarországi zsidóság tragédiájának mélyére. Okvetlenül szükséges a megmaradt zsidóság *strukturájáról* is beszélnünk, ha világosan akarunk látni és teljes egészében óhajljuk érzékelteni a megmaradtak egészen kétségbeesett sorsát.

Ezt a sorsot legfőképpen az determinálja, hogy a vidéki zsidóságból *jőformán kizárólag egyének maradtak meg, családok alig!* Egyes szerencsés városoktól eltekintve, vidéken egy-egy családból egy-egy ember maradt meg irtagnak. Nincsenek szülők, nincsenek gyermekek és nincsenek feleségek. A munkaszolgálatos férj hazajött és egyedül létezik. Hogy ez mit jelent lelki szempontból, mit társadalmi szempontból és mit a zsidóság szempontjából, azt könnyen elképzelhetjük. Vannak férfiközösségek, szinte nők nélkül. Férfiak élnek, dolgoznak és nincsenek, akik ebédet főzzen, nincsenek aki foltozzon, mosson. Csoda-e, ha a vidék zsidósága lelkiileg majdnem teljesen összeroppan? Csoda-e, ha ezek az emberek memmi akarnak, sehohy nyugtatók, szegények azt hiszik, az elvándorlás segít bajukon. Bizonyos mértékig segít is. Mert értsék meg, végre: *nem élhetünk 800.000 halott árnyékában!* Normális körülmények között az élők minél többen vannak, mint a halottak. A temetőket 60-80 év múltán kihantolják a szántók vagy ház helyek lesznek újból. S ez így van rendjén. De mi, magyarországi zsidók, most egyszerre olyan „élet”-be jutottunk, hogy körülöttünk csupa temető, csupa sir és hiú árva. Elhagyni holtyongunk közöttük. Azért, ha kiment valaki a rákoskeresztúri temetőbe, szinte úgy érezte, sé-

lából egy-egy ember maradt meg irtagnak. Nincsenek szülők, nincsenek gyermekek és nincsenek feleségek. A munkaszolgálatos férj hazajött és egyedül létezik. Hogy ez mit jelent lelki szempontból, mit társadalmi szempontból és mit a zsidóság szempontjából, azt könnyen elképzelhetjük. Vannak férfiközösségek, szinte nők nélkül. Férfiak élnek, dolgoznak és nincsenek, akik ebédet főzzen, nincsenek aki foltozzon, mosson. Csoda-e, ha a vidék zsidósága lelkiileg majdnem teljesen összeroppan? Csoda-e, ha ezek az emberek memmi akarnak, sehohy nyugtatók, szegények azt hiszik, az elvándorlás segít bajukon. Bizonyos mértékig segít is. Mert értsék meg, végre: *nem élhetünk 800.000 halott árnyékában!* Normális körülmények között az élők minél többen vannak, mint a halottak. A temetőket 60-80 év múltán kihantolják a szántók vagy ház helyek lesznek újból. S ez így van rendjén. De mi, magyarországi zsidók, most egyszerre olyan „élet”-be jutottunk, hogy körülöttünk csupa temető, csupa sir és hiú árva. Elhagyni holtyongunk közöttük. Azért, ha kiment valaki a rákoskeresztúri temetőbe, szinte úgy érezte, sé-

tatéren jár, oly sokan voltak a Sir-kert-ben, ahogy a temető régi elnevezése mondja. Ma, egy-két látogató és a tömegtelen néma sir. És vidéken? Ahol még ezerszerre rosszabb minden.

Ezért mondom, Szerkesztő ur, a számok tragikusak, a számok elrémitnek, de a magyarországi zsidók tragédiáját igazán csak az érti, csak az értheti meg, aki megpróbál egy kicsit a számok mögé nézni s külön-külön sorra veszi minden egyes családot, amely kerete volt valaha, valaminek. A keret megvan, de élet nincs benne. És ez az *igazi tragédia*...

—débé—

A Svédországba került magyar deportáltak névsora

A Svédországba került magyar deportáltak teljes névsora megérkezett a Zsidó Világkongresszus és Jewish Agency for Palestine Statisztikai és Tudakozó hivatalába (Budapest, V., Wekerle Sándor-u. 7.), ahol betekintésre mindenkinek rendelkezésére áll.

BRILIÁNST, ÉKSZERT,
napi áron

Scheer György

Semmelweis-utca 19, félemelet 1
ARANYAT VÁSÁROL

Ankét a Sárga könyvről

A napokban jelent meg a Hechaluc kiadásában a magyarországi zsidók szenvedéseit jegyzőkönyvi adatok alapján feltáró Sárga könyv. A könyvvel kapcsolatban ankétot tartottak a Hitközség disztermében nagyszámu meghívotti, főleg a sajtó képviselőiből álló közönség jelenlétében. *Stöcker* Lajosnak, a Hitközség elnökének bevezető szavai után *Zsolt Béla* referált a könyvről. Föltétlenül szükséges, mondotta, hogy a könyv adatait mindenki ismerje Magyarországon, mert ez a legjobb propaganda az antiszemitizmus ellen. Ugyanakkor azonban intő szóval fordul a zsidóság felé is: ne gondoljon senki bosszúra. *Zsolt Béla* után komolyértékű előadást tartott *Nagy Tibor* a „Magyar nép büntudata” címmel. Hangsúlyozta, hogy a nemzsidó társadalom minden rétegét fel kell rázni, tudatosítani kell bennük a történelket, mert nagyon sokan még ma sem tudják, mi történt pontosan Magyarországon 1944-ben, pedig a történelektől nemcsak azok felelősek, akik csinálták, hanem felelősek éreztük azok is, akik túrták. *Grossmann Sándor*, *Dénes Béla* és *Kpácsár István* szóltak az előadásokhoz, igen széles alapon tárgyalva a kérdést. Mindannyian megegyeztek abban: magának a zsidóságnak is mindent el kell követnie, hogy saját kebelében végre igazi, demokratikus közösséget teremtsen.

Emlékezés Goldziher Ignácra

November 13-án volt egy szentő híján negyedszázada annak, hogy Goldziher Ignác — a legnagyobbak mindazok közül, akiket a magyar zsidóság az emberiségnek ajándékozott — földi pályafutása a halhatatlanságba torkollott.

Egyre kevesebben vannak immár, akiknek lelkében az ő alakja eleven valóság még, — egyre többen, akik számára az ő neve és emléke annyit jelent csupán, amennyi tudós alkotásából száll feljűk. Alakjának az utókor tudatában tovább élő képe lassan halott leveti mindazt, ami egyéni vonás, szín és hangulat volt benne. Előttünk csak a „nagy tudós”-nak, „kora legnagyobb orientalistájának” képe magasodik a maga szigorú és puritán nagyságában. Az örökkévalóság számára Goldziher Ignácól csak annyi halhatatlan, amennyit ő maga ön-

magából tudós műveibe öröklített.

Több mint hat évtizede annak, hogy Goldziher első „goldziheri” munkájával (*Die Zämrten*, 1884) megindította azoknak a kutatásoknak sorozatát, amelyekben egy addig a módszeres tudomány számára ismeretlen területet, a muhammedán vallás-, jog- és filozófia-történetet, de ezen túl az egész iszlám művelődést világította meg.

A muhammedán hagyománygyűjtemények, vallásjogi művek és koránkommentárok sívár betűrengetege mögött az ő számára feltártult egy alkotó kultúra fejlődésének egymással küzdő szellemi áramlatainak élete. Nincs szebb, nincs izgalmasabb feladat kutató számára, mint az, hogy a betűk sírjában pihadó, halott múltban felfedezze és feltámassza az egykor eleven és erős *jelent*; az elfeledett írásokból hallja kiesendülni az örök gondolatokat; a tér és idő mértékétlen távolságán át is megérezze az *örök emberit*. És men-

nél távolabb áll tőlünk időben, térben és gondolkodásban ez a múlt, annál nehezebb és szebb a feladat: Goldziher Ignác ezt a feladatot a kultúrának számunkra egyik legidegenebbikét azóta el nem ért becézéssel végzte el.

És ezzel a megállapítással Goldziher Ignác *emberit* nagysága előtt is hódoltunk. Mert igazán nagy tudósnak nagy embernek is kell lennie. Csak az láthatja holt betűk mögű ki-ragyogni a szellemet, az örökké élő gondolatokat, az egymásnak feszülő szellemi irányzatokat, aki maga is a szellemnek és gondolatoknak embere, aki önmagában is végigharcolta azokat a küzdelmeket, melyeket letűnt évszázadok homályából új életre hív. A *nagy tudós* szorgalma, egyetlen tárgyra való, páratlan erejű koncentrációja így egyesül a *nagy embernek* egyetemességeket meglátó tág szemközével: a szigorúan módszeres, részletekbe menő kutatás, az egészeknek áttekin-

sével; a tudás a megsejtéssel, a ratió a divinatióval.

Ahhoz, amit Goldziher állapított meg a muhammedán vallás történetéről, fejlődésének belső törvényszerűségeiről és a reá ható külső impulzusokról — a múlt évekkel gazdagodó tudomány sok mindent tehetett hozzá, de el nem vett belőle semmit. Kutatásai, mind a maguk pozitív eredményeiben, mind pedig módszerükben és értékelésükben, immár örökké érvényesek maradnak. Goldziher Ignác úttörő volt, de befutó is; egy személyben kezdet és befejezés.

„Uj Élet” előtt álló, új életnek induló zsidóságnak szerető emlékezéssel hódol a tegnapi zsidóságnak legnagyobb fia előtt. Alakja lassankint „jelkép”-pé finomul: a tudásnak és igazságnak, hűségnek és áhitatnak szentelt élet, gondolatokat ébresztő, áhitatot kellő szimbólumává.

HAHN ISTVÁN

A zsidó szenvedések dokumentuma

Hogyan dolgoztak a csendőrök a gettóban

A zsidóság üldözöttségének részletei még olyan közel vannak hozzánk, az életbe-maradt szemtanúkban még oly elevenen élnek az emlékek, hogy talán feleslegesnek is látszik az okmányyszerű bizonyítás. Mégis fontos feladatnak tekintjük e dokumentumok rendszeres összegyűjtését: nemcsak, hogy bizonyítsunk, hanem a történelem számára való lerögzítés céljából, hanem, hogy ezeknek fegyverével küzdjünk a reakció és az antiszemitizmus ellen. Minden okirat, minden bizonyíték, egy-egy eleven tükör,

amelyet odatarthatunk azoknak szemé elé, akik még nem irtották ki lelkükből a gyűlölet mérgét.

A Zsidó Világkongresszus Magyarországi Képviselete megkezdte a hazai vonatkozású dokumentumok gyűjtését. A terjedelmes anyagból közlünk itt néhány részletet, amelyeket a szervezet debreceni kirendeltségének vezetője, *Isbóthi Mór* szerzett meg. Az eredeti okmányok a „M. Kir. Debreceni VI. Csendőrkerület” megalapít irattárából kerültek most elő.

A gettók megalakításával kapcsolatosan

a csendőrkerület vezetője, *Vitéz Ferenczy László* csendőralezredes utasítást adott, hogy minden gettóban járőr működjön ellenőrző közegként és naponként számoljon be az ott történtekről. Az erre vonatkozó utasítás a következő volt:

AZ ELLENŐRZŐ

2 PÓS JÁRŐR FELADATA:

1. Nyomoz és puhatol az elkövetett anyagi vonatkozású visszaélések után, pl. akik bármilyen előnyöket juttatnak a zsidóknak, pénzért kibocsátották, kiszabadították, vagy hamis igazolványokkal ellátták, megszojtották őket, titokban összeköttetést tartanak fenn velük.

2. Lebonyolítás körül észlelt zavarok: Nem jön a vonat zsidókért, nincs élelem a részükre. A zsidókra vonatkozó rendelkezéseket nem hajlják végre.

3. Erőszakos egyéni akciók, kilengések, fegyverhasználatok, bárki részéről, (pofozás, kikötés).

4. Egyéb jelentéstételre méltó események, amelyek az akcióval kapcsolatosak. Lakosság

hangulata, sajnálkozása, öröm, hogy a zsidóktól szabadulnak.

JELENTÉS NAPONTA:

A fenti kérdésekre minden nap 13 h. lezárással v. *Ferenczy László* alezr. urnak Kecskeimét rendőrkapitányság címzéssel ellátva kell jelenteni az adatokat. Ezeket a jelentéseket v. *Ferenczy alezr. ur* — valószínűleg motorkerékpárral — futárja fogja az ellenőrző járőraktól összeszedni a gettóban.

A jelentést a fenti 4. pont szerinti sorrendben kell készíteni két példányban. Egy a *Ferenczy alezr. ur*é, a másik pedig az alosztályé lesz. Az alosztályét esetleg alkalmi futárval, ha ilyen nincs, postán kell küldeni.

MÓDOSÍTÁS:

A jelentést a szolnoki közlekedési órszámra kell minden nap 13 h-ig lezárással leadni. Hajdu alldgy és Véress főtörm. külön eligazítva a jelentéseknek Szolnokra való juttatásával kapcsolatban.

A parancs teljesítése pontosan történt. Találomra kiragadjunk egy beérkezett jelentést:

M. KIR. DEBRECENI VI. CSENDŐRKERÜLET.

A SZOLNOKI GYŰJTŐTÁBORBAN LÉVŐ ZSIDÓK ÜGYÉBEN JELENTÉS

VITÉZ FERENCZY LÁSZLÓ M. KIR. CSENDŐRALEZREDES URNAK

Szolnok, 1944. jan. 22. 13 h.

A szolnoki cukorgyárban létesített zsidó gyűjtőtáborba az utolsó 24 órában a gettóból való beszállítás nem volt.

A szolnoki m. kir. rendőrség detektívje folyó hó 21-én a délutáni órákban Szolnok város-

6. NYOMOZÓ ALOSZTÁLY. TAKÁCS FERENC II. TÖRM. ROMVÁRI GYÖRGY ÖRM.

KECSKEMET.

ban 2 budapesti zsidó fajt egyézt fogott el, akik Budapestről Szolnokra szöktek. Az elfogott zsidók a cukorgyárban levő gyűjtőtáborban a német katonai parancsnokságnak lett átadva.

Törökszentmiklós községből a mai napon egy 2 főből álló polgáriruhás és egy 2 főből álló egyenruhás nyomozó járőr érkezett, a törökszentmiklói gazdag zsidók — az elrejtett zsidó vagyon — újrafelkutatásának végett. A kikérdezés során a zsidók nagyobb mennyiségű ruhanemű, ékszer és készpénz elrejtését ismerték be és papírra lerajzolták annak fel-találási helyét.

E nyomozást illetve kikérdezést figyelembevéve, a szolnoki m. kir. csendőrszázadparancsnoknak *Homoki Száva-dos ur*, Szolnok városból a gyűjtőtáborba beszállított gazdag zsidók részletes kikérdezését rendelte el. Ennek végre-hajtására debreceni nyomozó alosztály parancsnokától polgáriruhás nyomozók kivezénylést kérte.

A KIKÉRDEZÉS FOLYÓ HÓ 23-ÁN FOG MEGKEZDŐDNI.

1. A zsidóknak a keresztényekkel való érintkezése puhatolás során nem tapasztalható. Azonkívül nyílt nyomonkövetéssel a zsidók mindent megmondanak, hogy hova rejtették el a megmenteni szándékolt tárgyaikat.

2. A beszállított zsidók életmezése körül zavar nem észlelhető.

3. Az utolsó 24 órában fegyverhasználat senki részéről nem volt. A magyar hatóság részéről durvaság és hatalmaskodás a zsidókkal szemben nem volt. Folyó hó 21-én a délutáni órákban a Szolnokon elfogott 2 budapesti zsidót a német katonai parancsnokság 25 bot és 1 órai kikötésre ítélte. Az ítéletet azonnal végre is hajtották.

4. A lakosság körében nem észleltünk olyan körülményt, hogy a lakosság a zsidókon sajnálkozott volna.

Takács II. törm. s. k.

E jelentés eredeti példányát címhez való továbbítás céljából írtam.

Szolnok, 1944. jun. 22. 18 h.

A gettóban végrehajtott vagyoni nyomozások bratálitása példátlan volt. Jellemző erre a beregszászi gettóban megjelent hirdelmény:

„FIGYELMEZTETES.

Fel szólítjuk a tábor lakóit, hogy tudomásunkra jutott, miszerint értékeik közül rengeteg pénzt és ékszert hoztak maguk-

kal és azt itt rejtgetik. A barak lakói még most bántatlanul átadhatják a maguknál rejtgetett értékeket. Figyelmeztetjük azonban, hogy az önkéntes átadás után kútatást hajtunk végre és akinél, vagy akiknél szálláskörletben bármennyű értéket találunk, a családfőt azonnal kivégezzük, a többi családtagokat pedig azonnal átadjuk a németeknek. Mindenki tehát saját jóllelőfogott érdekében adja elő, ami nála van a barak elé kitett vödörbe, nehogy egy negyed óra elteltével már késő legyen és életével fizessen a rejtgetésért. A barakot sem előre, sem hátra, sem oldalról meg ne kísérelje elhagyni, mert a csendőrök azonnal lelővén.

Értéket képez minden arany-érmét és egyéb ékszert, helyetted a drágaköveket is, valamint a készpénzt.

Beregszász, 1944. május hó 2.

m. kir. rendőrfelügyelő táborparancsnok.

Számtalan vallatási jegyzőkönyv tanuskodik az eredményről. A jegyzőkönyvek hálgaatnak a vallatás módszereiről. De aki már végigélt csendőri vallatást, jól tudja, hogyan szőlelt meg pl. az alanti jegyzőkönyv, amelyet eredeti fogalmazásában közlünk le.

„JEGYZET.

Özv. *Halász Nándorné* szül. *Eichorn Regina*, szül. 1882. szept. 29-én Liptószentmiklóson, izr., özvegy, a téglavetőben lakik, jmi, olvasni tud, vagyons van. A Deák Ferenc u. 11. számú ház, az üzlet, 50.000 — Pengő tőke van bejelentve, apja néhai *Lajos*, anyja néhai *Rédner Anna*.

Gyermekei száma 2 fia, egyik Amerikában (*László*), György jelenleg az orosz hadtérén van valahol, vagy ellúnt, mert már régebb nem kaptak tőle levelet.

Előadta, hogy 1944 elején, amikor a kóborlataadások kezdődtek, az az elleni védekezés szempontjából — a hónapra és napra pontosan emlékszik, — György nevű fiának a felesége *Cserép Nándornak* átadott 10.000.— P-t, ő átadott egy hordozható láskairógépet és egy alkalommal egy csomóban kb. 10 drb. ezüst cigarettatürcét adott át. A cigarettatürcét *Cserép* aznap visszavitte neki és úgy emlékszik, hogy ezek be vannak véve a lelárba.

Nagyházi vagongyáristánál van az ő ezüstje, amire nem emlékszik, hogy mikor adta

meki oda és pedig éteszközök, 1 szivarkazetta, 1 kenyérkosár, 3 tálca, 2 kis kerek tálca, 12 kis kávéskanál, 2 süteményfogó, 1 tortalapát. Ezek ma Halász László amerikai állampolgár tulajdonát képezik és valamennyi felsorolt dolog ezüstből vannak. Saját holmijainak a felsorolása: 1 12 személyes étkezészet, 4-5 nagy és kis tálca és még kis cukortartók és más apróságok, amire nem tud visszaemlékezni.

A fentiekben kívül senkinek semmiféle tárgyat, amely bejelentés alá tartozik, senkinek nem adott.

Debrecen, 1944 június 18.

Halász Nándorné s. k.

Póteladása: Nagyházinak adott még 5 doboz karóra nikkelt, vagy hat dobozzal, ebben van: 3 dísz ébresztőóra, van olyan doboz, amelyikből hiányzik. A dobozban úgy tudja 6-6 óra van.

1944 június 19-én előadta, hogy:

Varga Endréné debreceni, Teleki-u. 65. sz. alatti nőnek a következő tárgyakat adta át megörzökre:

1 doboz tört aranyat, kb $\frac{1}{2}$ kg-nyi egy doboz tele, ugyanabban a dobozban egy herda karperec, ez egy pléndo doboz volt, kettő papírdobozban, amelyek rekeszre vannak osztva, úgy, hogy egy-egy rekeszben egy óra fért el, 12 db. arany férfi zsebóra, még egy dobozban volt a fia tulajdonát képező egy darab safhauzen óra a László fié, ugyanebben a dobozban volt két vékony arany karóra huzóval, egy női óra szélesebb bordával, egy Doxa volt, egy női Doxa karóra borda nélkül, 2 arany férfi karóra, 1 vagy 2 briliáns nyakék, 2 pár briliáns függő. Egyéb tárgyakra nem emlékszik, illetve ékszerekre.

Ugyancsak Vargánénak adott még 1 db. perzsa bundát, amely a magántulajdonát képezte, 2 db. perzsaszőnyeg, 2 öltözet, 2-3 blúz, 2 pár harisnya, egy öltözet női ruhanyag, 2 pár női cipő, női nadrágok, melltartók, kombinék, 2 vagy 3 darab hálóging, 1 pongyola és még különböző ruhanyagok, szappanok és puderok.

Tagadja, hogy a felsorolt tárgyakon kívül bárkinek is adott volna pénzt, vagy bármilyen más dolgot, amennyiben ennek ellenkezője volna megállapítható, tetszős szerint bánjanak el vele, azt kívánja. Ugyancsak tagadja, hogy bármilyen tárgy el volna rejtve.

A tárgyak elrejtéséről menyőmek volt tudomása.

(ami fel van sorolva.)

(Folgtatjuk.)

Pesti zsidó intézmények

II.

PESTI IZR. HITKÖZSÉG

Valamikor a világ harmadik legnagyobb hitközsége volt, dúsgazdag, virágzó intézményekkel. És ma?

Ketten ülünk a pesti hitközség ügyvezetőjének fogadószobájában. Meghalt, szinte baráti hangon folyik a beszélgetés. Domonkos Miksa ügyvezető a multiról emlékezik.

— A német megszállás napján német tisztok özönlöttek el a hitközség síputcai székházát és első intrádára kijelentették, hogy zavartalanul folytathat tovább a munka, ha... és nekünk súlyos összegeket kellett fizetnünk. Megalakult az első Zsidó Tanács, amelyben helyet foglaltak a Pesti Orthodox Hitközség és a vidéki hitközségek vezetőségi tagjai is. Ennek az első Zsidó Tanácsnak működése abban merült ki, hogy hol pénzzel, hol szabotálással igyekezett gátat vetni az egyre fenyegetőbb német követeléseknek. Október 16-án, mint ismeretes, a csillagos házakat lezárták s én csak a véletlennek köszönhettem, hogy be tudtam jutni a Tanács székházába. Három napig magamra hagyva küzdöttem a fosztogatni és gyilkolni akaró nyilasokkal. Ezután kezdődött a második Zsidó Tanács szerepe. Igyekeztünk ruhával és élelemmel ellátni a sáncmunkára kirendelt hitvestveireinket. Súlyos probléma volt a két nagy zsinagógában fogva tartott mintegy 6000 személynek élemezése is, akiket azután közbenjárásunkra első ízben szabadon is engedtek. A terror egyre fokozódott. Részt kellett vennünk a gettó területének kijelölésére tartott tárgyalásokon. Mi természetesen ki akartuk terjesztetni ezeket a határokat, sajnos, nem lehett. Eredőleg 40.000 személyt szándékoztak itt tömöríteni, végül azonban ez a szám a védett házak lakóival és a gettóba becsúszott zsidó származású keresztényekkel 70.000 főre szaporodott, ami azután túlszűfolttságra, élelemhiányra és különösen az idősebbeknél nagyfokú halandóságra vezetett.

— Az ostrom alatt a székházat ért első belövéskor hat személy életét veszítette és számos súlyos sebesülés történt. Összesen 36 találatot kaptunk, elképzelhető tehát a pusztulás. Az első front romokban hevert, de álltunk és — ez volt a fontos, hozzá-
kezdhattunk az újjáépítéshez.

— Milyen szerepe volt az ügyvezető urnak a gettó idejében?

— Mint a második Zsidó Tanács ügyvezetőjére, roán tartozott a gettórendészet vezetésére, a gettóba behozott muszok elhelyezése stb., egy szóval olyan főkapitány-féle voltam.

— Kikből állt a hitközség jelenlegi vezetősége?

— A vezetés, mondhatni, teljesen új kezekben van, a régi elöljáróságunk csak kis töredéke vesz részt a munkában. Az ügyek intézése alkotmányos módon történik a abban helyet kap a zsidóság minden frakciója.

— Mik voltak az első teendők a felszabadulás után?

— A kezdeti első és legfontosabb teendő a felszabadult gettó lakóinak élemezése és orvosi ellátása volt, melyet a Jointtal karöltve végeztünk. A második lépés a hitélet megindítása volt. Meg folyt a harc Budáért, mikor a hitközség ablak nélküli disztermében megtartottuk az első istentiszteletet. Óriási munka volt, de helyreállítottuk csaknem valamennyi fővárosi templomunkat. Ezután került sor a hitközségi adminisztráció újból való felállítására. Megindult a hitközségi élet megszervezése. Rengeteg hitközségi intézményt kellett újjáépíteni, legtöbbjét ugyyszóván a semmiből teremtetni új. Sikertől megnyitnunk a jelekészeti iskolát is. Látogatóságuk nagyobb, mint valaha. Azt tapasztaltuk, hogy a zsidó szülők szívesebben adják gyermekeiket felkezesi iskolába, mint azelőtt.

— Mik a jövőre céljaik?

— Célunk a magyar zsidóságot pozitív beállítottságra, ön tudatos egyéniségre nevelni. Minden munkánélküli jövedelmet perhorreszkálunk és általában kifogásolunk minden olyan magatartást, amely az új antiszemitizmusnak tápot adhat. A helyreállítási munkákat folytatjuk, hogy megmaradt értékeinket konzerváljuk és noha a programunk több évre terjed, eddigi eredményeinkkel sikerült presztizsünket helyreállítani. Itt említem meg, hogy hitközségünk a legnagyobb európai hitközség és a megmaradt magyar zsidóság 75 százalékát foglalja magába. A legszívvelyesebb viszonyt tartjuk fent az Orthodox Hitközséggel és a Cionista Szövetséggel, érintkezésben vagyunk a politikai pártokkal és mindenben a magyar zsidóság

harmonikus egységét tartjuk szem előtt.

— Hogy áll a hitközség anyagiulag?

— A felszabadulás után pénztárunk üres volt, mindenünk hiányzott, hónapokig nem tudtunk eleget lenni kötelezettségeinknek, egészen addig, míg meg nem érkezett a külföldi zsidóság első anyagi segítsége. Megindítottuk az adózást, tandíj és kórházi ápolási díjak, templomülések bérbeadása, szolgáltatásokból eredő jövedelmek, — ezek voltak bevételeink. Meg kell állapítanom, hogy mindezek meg sem közelítették óriási kiadásainkat. Az újjáépítés nagy munkáját csak a mind nagyobb mértékben segítő külföldi zsidó akciók tették lehetővé. Illyen anyagi egyenlőtlenségeket fenntarthatassuk, lefaragunk minden felesleges kiadást. Vezérelvünk, hogy a közpénzből minden fillér csak közcélra jusson. Általában azt látjuk, hogy a hitközségi tagok egyre jobban és jobban veszik ki részüket a közlehetviselésből, a bevételek növekednek s ha normális viszonyok lesznek, beáll a pénzügyi egyensúly.

Kecskeméti György

Uj bor. (Illés Béla regénytrilógiájának első kötete. Singer és Wolfner.) Uj szerzőt ismer meg az olvasókörönség Illés Bélában, ki jelenleg a Vörös Hadsereg őrnagya, Beregszászon zsidónak született a regényének főalakjai szintén zsidók. Be kell vallanunk, Illés Béla érti a mesterségét. Történetei, melyek novelisztikusan fűződnek egységbe, érdekesek és egy eltűnt világot idéznek. Az a bizonyos ferecskőzsefi korszak azonban már magában hordozta a pusztulás esirait. Illy lappangva, hol felszíni törve, de működtek az erők, melyek először az orszátrák—magyar monarchia felbomlását okozták. De a monarchia felbomlása még a nemzetiségi kérdést sem volt képes megoldani, nemhogy az országok közötti ellentéteket, vagy a zsidókérdést. Illés Béla regényének hőse, a serdülő ifjú, — minden bizonnyal maga a szerző — nyitott szemmel nézdelődik ebben az elsüllyedt, de az idősebb nemzedék számára oly ismerős világban és nyilván rájön a megoldásra, legalább saját szerzőjét illetőleg. Öröme te érdeklődéssel várjuk a trilógia új kötetét, annál is inkább, mert Illés Béla mesélőkedve és megalkotószége ma napság igen megbecsültnél érték, tal minden történelmi és problémán. (db)

DUNÁNTULI KÉPESLAP

Vághol a Dunántulon 1945 novemberében

Az ember járja a városokat és a falvakat, ahol hajdan zsidó házak, könyvtárak és boltok vendége volt és 50 kilométeres körzetben sehol sem talál egyetlen zsidót sem. Ismerték például a kaposvári zsidókat? Mig Várad zsidósága arról volt nevezetes, hogy itt találtak először termékeny talajra a modern, haladó gondolatok, az ő körükben formálódtak az új idők új dalait zengő nagy egyéniségek, a kaposvári, dombóvári, azekszárdi zsidók a klasszikusok hagyományait őrizték. Gulb bácsi, a de-
rekermetű, Arany János-bajszu dombóvári rőfősboltos, akit a környék zsidóságának legnagyobb részével együtt Anschütz krematóriumai-
ban hamvasztottak el, Vergiliust, Horáciust, Tacitust tudta kívülről. Kronstein doktor, a körorvos, asztrológiával foglalkozott. És Pestre kerültek somogyi, zalai, veszprémi zsidóik, akikből tudósok, írók, művészek lettek. Az ember járja a városokat és falvakat, Dunántul nemes hagyományu zsidósá-
gára gondol, mely legtöbbet szenvedett, mely nagyobb számban és arányban pusztult el mint a többi tájak zsidósága, mert nem volt be-
nyűk semmi u. n. „élelmes-
ség”, mert bíztak az Ember-
ben és az emberségben...

Keszthely mellett, egy kis faluban egyetlen zsidó lélek lakik; L. Elvira, egy 19 éves lány.

Mit csinál így magában? — kérdezzük. — Mit csinálnak maguk, akik eny-
nyire egyedül vannak, mint
ennek a tájnak a visszatért-
jei?

— Magam sem tudom, hogy vagyok. Egyszer arra vágyódom, hogy bemenjek a városokba, ahol mégis lakik 20—25 zsidó, máskor meg arra gondolok, hogy legjobb itt nekem, így, egyedül. Anschütz éppen az ércségi-
gimibe „szólt bele”, most min-
deresetre le szeretnék érci-
ségizni, hogy Pestre mehess-
ek az egyetemre. A környék-
beli néhány zsidó is ezt a ta-
nácsot adta, és támogatnának is ebben...

Mi lett a templomokból? A templomokat a „gettó” li-
térnyomások napjaiban
rendszerint butoraktárok-
nak használták, innen kótya-

vettyltek a jidnecok a zsidó életek munkáját. A haszná-
latatlan, ócska butorok aztán a templomokban maradtak. A dunántuli kis templomok ma is úgy állnak, ahogy a fosz-
togatók hagyták. A magyar zsidóság kötelessége, hogy ha már nem is tud összeülni a „miján” ezekben a templo-
mokban, a hitközségi vagy-
nokból, mely igen sok eset-
ben ebek harmincadjára ke-
rült, rendbehozassák a tem-
plomokat...

...És hogy rendbehozzák ezeket az óru lelkeket azzal, hogy megteremtse a kapaso-
latot, az összeköttetést körö-
tük.

— a. g. —

Hitközség keres azonnali beépítést

fiatal férfi vagy női pénzbeszedőket

Felvételek személyes jelent-
kezéssel. Síp-u. 12. I. 15. sz.
alatt megtudhatók.

Az antiszemitaizmus lélektan. (Hermann Imre könyve. Biblio-
theca, 1945.) Az antiszemitaiz-
mus 1945-ben is virul, pedig
de sokan hitték, hogy a háború
elűtével jó sokáig nem kell
foglalkozni vele. Természetesen
tévedtek, mert az antiszemitaiz-
mus nem ült el és nem is ülhet
el ebben a társadalomban. Így
Hermann Imre kis kötele jó
szolgálatot tesz azzal, hogy leg-
alább némileg tájékoztat e ha-
talmas tárgykörrel. Lehetne
vitázni azon, hogy egy 100 ol-
dalas könyvbe épp ez és épp
így kerüljön bele e témáról,
de ez nem von le semmit a
könyv használhatóságából. Vi-
szont azt már a mai nagy
papírinség sem menti, hogy
bibliográfia egyáltalán nincs.
Mind a szerző, mind a kiadó
keménytalanná válhatik ezzel,
mert egy ilyen téma megköve-
teli a bibliográfiát. (db)

Lantos szállító

Wesselényi-utca 9.
Telefon: 227-464.

Szállítási és fuvarozási vállalat.

Endrei és Sásdi

óra és ékszer szaküzlet

BUDAPEST,

VII., Erzsébet-körút 13.

Híradó-mozsi ház

A visszatért deportáltak lelki világa

„A tudatos zsidókban a szociális érzés is sokkal fejlettebb” — mondja dr. Kulcsár István pszichológus-főorvos

Európa érdeklődésének elő-
terében a német rabságból
hazatérő deportáltak tömegek
problémája áll. Ezzel a kér-
déssel a magyar napilapok is
többször foglalkoztak. A meg-
jelent cikkek azonban rend-
szerint néhány háborzongató
esemény elbeszélésére szorít-
koztak, amelyekkel inkább
olvasóik kalandvágyát elégít-
tették ki s nem mutatták be
az elkurcolt zsidók igazi é-
nét.

Dr. Kulcsár István pszicho-
logus-főorvos, a visszatérők
lelkivilágáról kérdéseinkre a
következő felvilágosítást adta:

Az újságíró kérdése: Milyen
a visszatérő szociális viselke-
dése?

Dr. Kulcsár István válasza:

A megvizsgáltak ösztönletét
leginkább az éhség és az
agresszió hihetetlen fokú elő-
térbe nyomulása jellemzi. A
visszatérők legtöbbje elveszít-
ette azt a képességét, hogy
ösztönei és vágyai kiélését el-
fojtja, kitolja, vagy módos-
ítsa. Szociális érdeklődésük
legtöbbször kis csoportokra
szorítkozik. Egy-két volt haj-
társi összetart, megosztja éte-
lét, de a csoportokon kívül ál-
lókkel szemben ellenségesek.
E felszínes és könnyen lát-
ható szembeszökő tünetek
mögött a gyengeség számtalan
jele fedezhető fel. Tanácsstala-
nok, néha szinte tájékozatlan-
nok. Igen gyakori a valóság-
érzék csökkenése.

Az újságíró kérdése: Mi az
oka annak, hogy a deportálás-
ból visszatértek között ilyen
jelenségek észlelhetők?

Dr. Kulcsár István válasza:

A vizsgálatok leújtó ered-
ménye, ha okilag analizáljuk,
két tényezőre vezethető vis-
za: a kontraszelekcióra és a
negatív elbírításra.

Kontraszelekción azt a
kiválogatódást értjük, amely-
nek során a táborban a mo-
rálisan magasabbrendű, ér-
zékenyebb egyének jobban
szenvedtek, mint a durvák,
agresszívek, érzéketlenek. A
másik tényező az, amit nega-
tív elbírításnak nevezek.
Normálisan a kultúrember
tetteit erkölcsi énje irányítja.
Az erkölcsi én elnyomja az
antiszociális törekvéseket,
amelyek a normális társada-
lomban lehetetlenné tennék

az egyén életét. Ezzel szemben
a Lager anormális társadalmá-
ban az ösztön-én vette át az
irányító szerepet és az egyén-
nek el kellett nyomnia min-
den szociális és morális ösz-
tönrendületét, hogy életben
maradjon.

Az újságíró kérdése: Lát-e a
főorvos új lehetőséget arra,
hogy a fasiszta kegyetlenkedés-
sek életben maradt szerencsét-
len zsidóit a demokratikus tár-
sadalmi rend termelő munká-
sainak tegyük?

Dr. Kulcsár István válasza:

Ebből a zsidóság megmaradt
részét katasztrófával fenye-
gető leszedésből egy lapasz-
talatunk mutat kiutat. Min-
den vizsgálatunk előtt sze-
mélyi lapot töltetünk ki a
vizsgált egyénnel, amelyen
személyi körülményeiről,
multjáról és különösen a zsi-
dósághoz, a zsidó néphez,
valláshoz, közösséghez való
viszonyáról tájékozódunk.
Tapasztalataink azt mutat-
ják, hogy minél nagyobb
mértékben megoon valókib-
ben az odatarthatóság érzése
annál kisebb mértékben szen-
vedett lelki ártalmakat és
annál inkább képes regenerá-
lódni. Ez nemcsak a való-
sosakra vonatkozik, akik
sorsukban isteni csendet
látnak, hanem a vallástalan,
de tudatos zsidókra is. A né-
péhez tartozás érzése fel-
oldja az egyén tragédiáját
korban és térben, a csapások
elviselését megkönnyíti. An-
nak tudata, hogy sokakkal
együtt szenvedett. A tudatos
zsidókban a szociális érzés
is sokkal fejlettebb. Ebből
adódik a kollektív terápia:
öntudatra nevelés és önm-
szervezés. Az ifjúsági moz-
galnak már ezidőig is szép
eredményeket ért el e té-
ren. A családnélküli vissza-
térteket kollektívákban tömör-
ítik és termelési munkára
képezik át. Ebben a keret-
ben eredményes munkát vé-
geznek. Az átnevelés célja
nem lehet a felejtés, az annu-
lálás, amit az asszimilánsok
vállanak, sem a bosszú, amit
esetleg a politikailag és tár-
sadalmitag tájékozatlanok
hirdetnek. A kollektív terá-
pia célja a negatív indulatok-
nak pozitív működésé-
re fordítása: a munka, az éltetés.

GERVAI SÁNDOR

HIREK

— Dr. Hevesi Ferenc előadása. Az Onike hosszú kényszerűsünet után folytatja kulturális előadásainak sorozatát. Az első előadó dr. Hevesi Ferenc főrabbi, aki „Zsidóság és miszticizmus” címmel f. hó 25-én, vasárnap d. e. 11 órakor a Pesti Izr. Hitközség disztermében (Sip. utca 12. II. em.) tartja meg előadását. Minden érdeklődőt szívesen látnak, belépődíj nincs, a terem fűtve van.

— A Pesti Izraelita Hitközség Oneg Sabbath ünnepélyén, november hó 24-én, szombaton d. u. 4 órakor dr. Dénes Béla „A magyarországi zsidó értelmiség válsága” címmel előadást tart, a hitközség disztermében. Előtte különböző ifjúsági mozgalmak kórusai Erec Jisraél és szombati dalokat énekelnek Mandel Lajos főkantort vezetésével.

— Az „ORT” tanfolyamok: Háziszövetség. Felsőruha és fehérneművarrás és szabás. Játékkészítés. Iparművészet. Műszaki rajzolás. Villany-, rádió- és vízvezetékcsatlakozás. Heggesztés. Autóvezetés és szerelés. Felhívunk mindenkit, aki a tanfolyamok bármelyikén részt akar venni, jelentkezzen az „ORT” irodájában, VII. Erzsébet-körút 32. I. 1. sz. alatt hétfőn, kedden, szerdán és csütörtökön d. e. 9—1 vagy d. u. 4—6 között.

— Megnyílt a Hechaluc héber olvasóterem! Fűtött helyiség áll rendelkezésükre mindazoknak, akik héber könyveket és újságokat akarnak olvasni. Nyitva hétköznap: Arany János-u. 29. 2. em. (jobbira) 2—5-ig.

— A hitközségi héber tanfolyamok helye és ideje: Röck Szilárd-u. 26. földsz. 4-es számú terem (Grosz Ezra) kedden és csütörtökön 6.30-tól 7.30-ig; (Dr. Spiegel Tibor) II. em. hétfő, kedd, szerda 6—7-ig, csütörtökön haladó pedagógusoknak. Nagyszeben-u. (Goldberg Lajos) kedden és csütörtökön 6.30-tól 7.30-ig. Eötvös-u. 31. (Beck Sándor) hétfőn és szerdán 5—6-ig. Csáky-u. 3. (Merimelstein) kedden és csütörtökön (haladó) 6—7-ig (kezdő). Sip. u. 12. II. 34. (Szász Miklós) hétfőn és csütörtökön 6—7-ig. Wesselényi-utca 44. (Grosz Ezra) hétfőn és csütörtökön 5—6-ig, szerdán 4—5 óráig. (kezdő pedagógusoknak).

Kávéház, vendéglői berendezések, gyorsmárkegek. National-kasszák, krégek, vétel eladás.

Rosenfeld

Népszínház - utca 31.

Leleplezték Szenes Anikó emléktábláját

Hatalmas tömeg gyűlt egybe november 11-én a Hősök Temploma sírkertjében, hogy jelen lehessen az 1944 november 8-án jogtalanul kivégzett Szenes Anikó, angol ejtőernyős főhadnagy emléktáblájának leleplezésén, melyet a Magyar Cionista Szövetség rendezett. A zsidóság vezetőin kívül megjelentek a hatóságok kiküldöttei, valamint a brit királyi haderő képviselői is, hogy lerójják kegyeletüket. Természetesen igen nagy számban jelent meg a zsidó hivatalos képviselő s a cionista ifjúság, hiszen Szenes Anikó közülük való, aki mindössze 23 évet élt és nem kétséges, hogy rövidesen legendás hősvé válik a zsidó fiataliságnak.

Szenes Anikó leánya volt Szenes Bélának, a jönevű írónak. Igen jómodu családból származott s képességeivel, lelkiismeretességével, lelkeségével már korán kitűnt társai közül. Tanárai mind a legnagyobb szeretet és dicséret hangján emlékeznek róla. 1939-ben Szenes Anikó kiment Palesztinába, mert úgy érezte, hogy nem maradhat tovább Európában. A nashali mezőgazdasági főiskola elvégzése után mezőgazdasági kollektíván dolgozott, majd az el-sők között volt, akik önként jelentkeztek a Zsidó Brigádba s később, midőn föltűnt az a vakmerő elgondolás, hogy Közép-Európa szorongatott zsidóságának ejtőernyősök útján lehet némi segítséget vinni, a nagyszámu férfiónkéntes között csupán két nő akadt, aki erre is vállalkozott. Az egyik Szenes Anikó. Különleges kiképzés után 1944 nyarán szállt le Jugoszláviában s ottani feladatát elvégezve Magyarországra jött. Itt azonban elfogták, felhozták a Gestapó fogházába, szörnyen megkínózták, édesanyját is elfogták, de megtörni nem tudták s így békén hagyták. Három és fél hónap után a nyilas uralomnak kellett elkövetkeznie, amely azután jogellenesen halálra ítélte. Midőn megkérdezték, kér-e kegyelmet, csak annyit válaszolt: „Gyilkosoktól nem kell a kegyelem!”

Az emlékünnepeken fiúk és lányok álltak díszmóddal a márványtábla előtt, melyet a Cionista Szövetség állított örök emlékeztül a templom falába. Az ünnepség első szónoka Arángi Ásér volt, ki az ifjúság nevében megízé szavakkal búcsúzott Szenes Anikótól. Gyász-dalok s a Jikkor után a Cionista Szövetség nevében Dénes Béla dr. mondotta az emlékbeszédet. Szavai nyomán Szenes Anikó egész élete kibontakozott s az egész ifjúság vele mondta a rögtönzött fogadalmat: „Fogadjuk, hogy Szenes Anikó emléket nem feledjük el. Ő lesz a mi utmatatónk Erec Jisraél iránti hűségünkben, az ő élete legyen a mi példánk, hogy zsidóság nélkül, zsidó haza nélkül nem tudunk s nem akarunk élni.”

Megható, szép ünnepség volt...
Semper idem

Egyesítették a szlovenszko összes zsidó hitközségeket

A Szlovenszko Zsidó Hitközségek Központi vezetősége körrendeletet intézett valamennyi szlovenszko orthodox és neológ zsidó hitközséghez. Ebben közli a szlovenszko nemzeti tanácsnak augusztus 30-án tartott ülésén hozott következtetéseit:

1. Feloszlalja úgy az orthodox zsidó központi irodát, valamint az összes orthodox zsidó hitközségeket. 2. Feloszlalja a szlovenszko Jesurau, továbbá a kongresszusi, a neológ és statusquo hitközségeket. 3. Mindezek helyébe „Szlovenszko Zsidó Hitközségek Központi Szövetsége” alakulatot létesít, amelyben egyesít az összes hitközségeket és amelyeknek a címe a jövőben: „Zsidó Hitközség...ben.”

A megszűnt hitközségek minden átruházható vagy át nem ruházható vagyona a Központi Szövetség tulajdonába megy át és a szlovenszko Nemzeti Tanács, mint a legfelsőbb felügyeleti hatóság, az összes zsidó ügyek intézését rábízta a Szlovenszko Zsidó Hitközségek Központi Szövetségére, melynek elnökéül Frieder Armin, a bratislavai kongresszusi hitközség főrabbiát nevezte ki.

A Szövetségnek együtt kell működnie az illetékes minisztériumokkal, az új népi demokrácia alapjain, természetesen összhangban a zsidó rituálékkal és dogmákkal.

Székelty Emil ékszerész
Rákóczi-ut 26

brilláns, aranyat, ezüstöt legdrágábbban vesz
DEPORTÁLTAK! KI TUD

Eisler Dezsőné (Aranka)
Vácról és

Gelb Henrikné (Lili)

Érsekújvárról, utoljára Grünberg és Zwodauban voltak. Szíves értesítést kérek. Eisler Dezső, Vác, Mátyáskirály-u. 2.

A zsinagóga naptára

November 18., vasárnap: Kisk-lév 13, hétfő: 14, kedd: 15, szerda: 16, csütörtök: 17, péntek: 18, szombat: 19.

Szombaton, november 24-én heti szidra: Vájlstaeh; káftóra: Öbndja könyve.

IMADÓK:

Ima-házak	Pén-tok		Szombat		Hitköz-nap	
	este	reggel	este	reggel	este	reggel
Dohány	4	7 10 1/2	4 45	7	4	4
Rumbach	4	7 9	4 45	7	4	4
Aréna	4	7 10 1/2	4 45	7	4	4
Bethlen	4	7 10 1/2	4 45	7	4	4
Csáky	4	7 10 1/2	4 45	7	4	4
Nagyfuv.	4	8	4 45	7	4	4
Páva	4	9	4 45	7	4	4
Zugló	4	7 10 1/2	4 45	7	4	4

A pesti templomokban november 23-án és 24-én funkcionálnak:

Dohány-utcai templomban péntek este prédikál: dr. Kátona József, szombaton délelőtt prédikál: dr. Hevesi Ferenc, előimádkozik: Linetsky Bernát.

Rumbach Sebestyén-utcai templomban szombat délelőtt prédikál: dr. Fischer Benjámin, előimádkozik: Mandel Lajos.

Aréna-utcai templomban péntek este prédikál: dr. Mandel Miklós, előimádkozik: Grossmann Miksa.

Bethlen-téri templomban péntek este prédikál: dr. Schmaroz Benjámin, előimádkozik: Katz Izrael.

Csáky-utcai templomban péntek este prédikál: dr. Berkovits József, előimádkozik: Herskavits Béla.

Nagyfuváros-utcai templomban péntek este prédikál: dr. Salgó László, előimádkozik: Spitzer Jakab.

Páva-utcai templomban péntek este prédikál: dr. Rosenblum Manó, előimádkozik: Tenenbaum Dávid.

Zuglói templomban szombat délelőtt prédikál: dr. Bernáth Miklós, előimádkozik: Farkas Emil.

UJ ÉLET

A MAGYAR ZSIDÓSÁGI LAPJA

Szerkesztőség és kiadóhivatal: VII. Sip. u. 12. — Telefon: 421-300.

Kiadótulajdonos: A MAGYARORSZÁGI ISRAELITÁK ORSZÁGOS IRODÁJA

Felolós szerkesztő és felelős, kiadó: ROOZ REZSŐ

Előzetes egy hónapra: 400 Pengő

Beküldött kéziratokat nem örlünk meg s visszaküldésükre nem vállalkozunk.

Nyomatott s ábrák nyomán nyomtatott st. színesképek. Fel. nyomdavezető: Károlyi Árpád.